

MARTYNA BĄCZYK

ORCID 0000-0002-2342-5584

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu*

ĞŁUSI JAKO SPOŁECZNOŚĆ POSIADAJĄCA WŁASNĄ TOŻSAMOŚĆ KULTUROWĄ: PRZEGLĄD LITERATURY

ABSTRACT. Bączyk Martyna, *Ğłusi jako społeczność posiadająca własną tożsamość kulturową: przegląd literatury* [Deaf People as a Community with their Own Cultural Identity: a Literature Review] *Studia Edukacyjne* no. 75, 2024, Poznań 2024, pp. 165-176. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. 24.11.2024. Accepted: 06.02.2025. DOI: 10.14746/se.2024.75.10

The Deaf Community is a distinct and unique linguistic minority. The article describes this group as collectivist and with its own cultural identity, based on Polish and international literature. Indicating the characteristics of this group and its members, the text shows how it works in Poland and Germany. It points to the many interesting initiatives and associations run by members of the Deaf Community.

Key words: deafhood, Deaf culture, hearing impairment, Deaf culture in Germany, Deaf culture in Poland

Wstęp

Międzynarodowy Dzień Głuchych i Języka Migowego, obchodzony corocznie w ostatnią niedzielę września, stanowi istotny punkt w kalendarzu wydarzeń poświęconych różnorodności kulturowej. Ustanowione w 1958 roku przez Światową Federację Głuchych święto ma na celu zwrócenie uwagi na specyfikę doświadczeń osób z niepełnosprawnością słuchu oraz na znaczenie języka migowego jako nośnika ich tożsamości kulturowej. Biorąc pod uwagę, że na świecie żyje około 70 milionów osób głuchych, jak wnioskujemy z danych z 2020 roku udostępnionych przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, zagadnienie to nabiera szczególnej wagi. Celem niniejszego opracowania jest pochylenie się nad

kwestią tożsamości kulturowej osób Głuchych oraz próba odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób osoby te postrzegają swoje miejsce w społeczeństwie.

Tożsamość kulturowa

Pojęcie tożsamości, które od wieków jest przedmiotem fascynacji filozofów, psychologów i socjologów, stanowi kluczowy element w badaniach nad człowiekiem i społeczeństwem. Eric Erickson w swoim klasycznym dziele *Tożsamość a cykl życia* (1959) wskazuje na istnienie tożsamości osobistej oraz grupowej, które są jednocześnie świadomymi uczuciami człowieka. Autor skupia się na pierwszej z nich, w której niezwykle istotny jest element rozpoznawania przez jednostkę własnej ciągłości oraz niezmienności i nazywa ją tożsamością ego. Z kolei Zygmunt Bauman, w bardziej współczesnej perspektywie, uważa tożsamość jako element, który jest nieustannie konstruowany i podlega zmianom. W jednym z dzieł twierdzi, iż:

Tożsamości nie dostaje się ani w prezencie, ani z wyroku bezapelacyjnego; jest ona czymś, co się konstruuje i co można (przynajmniej w zasadzie) konstruować na różne sposoby, i co nie zaistnieje w ogóle, jeśli się jej na któryś ze sposobów nie skonstruuje. Tożsamość jest zatem zadaniem do wykonania i zadaniem, przed jakim nie ma ucieczki (Bauman, 1994, s. 9).

Nikitorowicz (2003) wyróżnia natomiast trzy zakresy tożsamości: tożsamość dziedziczną, to znaczy społeczno-kulturową, jednostkową, to znaczy osobową oraz ustawicznie kształtowaną, to znaczy kulturową, wielokulturową i międzykulturową. W tym miejscu niezbędne jest odniesienie do wyróżnionej przez autora tożsamości kulturowej, której częścią niewątpliwie jest pojęcie kultury.

Kultura, czyli cywilizacja jest to złożona całość, która obejmuje wiedzę, wierzenia, sztukę, moralność, prawa, obyczaje oraz inne zdolności i nawyki nabyte przez człowieka (ludzi) jako członka (członków) społeczeństwa (za: Gajda, 2009).

Powyższe twierdzenie, głoszone przez Tylora (1871), jednego z pierwszych antropologów, wskazuje kluczowe elementy związane z tożsamością kulturową. Natomiast, w *Słowniku etnologicznym* pojęcie tożsamości kulturowej opisano jako:

najważniejszy rodzaj tożsamości zbiorowej, który polega na historycznie uwarunkowanym, kulturowym sposobie zachowania przez daną zbiorowość ludzką istnienia i ciągłości gatunku oraz równowagi biopsychicznej (Kwaśniewski, 1987, ss. 351-353)].

Tożsamość kulturowa traktowana jest jako główny czynnik świadczący o odrębności danej grupy i bywa rozpatrywana na dwóch płaszczyznach, którymi są: obiektywne cechy kulturowe oraz subiektywnie odczuwana odrębność. Tożsamość kulturowa osób Głuchych stanowi wyraz ich wspólnych doświadczeń, obyczajów, języka oraz wartości. Jest dziedziczona i nieustannie kształtowana w interakcji z innymi członkami społeczności. Język migowy jako pierwszy język tej społeczności pełni fundamentalną rolę w budowaniu i utrzymaniu tożsamości kulturowej Głuchych.

Společność i Kultura Głuchych

Posiadając wiedzę na temat tożsamości kulturowej i jej komponentów, przeanalizowano Społeczność Głuchych w tym kontekście. Według informacji podanych przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej odnośnie działań podejmowanych w 2021 roku na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 1 sierpnia 1997 roku, Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (Warszawa 2022) w systemie EKSMOoN (Elektroniczny Krajowy System Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności), w IV kwartale roku 2021 było zarejestrowanych 217 234 osób niepełnosprawnych przed 16 r.ż. oraz 2 880 726 osób niepełnosprawnych, które ukończyły 16 r.ż. Około 5,7% tych osób wykazuje zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu.

Badaczki A. Jakoniuk-Diallo i A. Rożek (2021) definiują Kulturę Głuchych w następujący sposób:

Kultura Głuchych to termin definiujący ruch społeczny, którego wyznacznikiem jest doświadczenie głuchoty w kontekście kulturowym. Bycie członkiem tej kultury oznacza odmienne spojrzenie na fakt uszkodzenia słuchu (Jakoniuk-Diallo, Rożek, 2021, s. 11).

Podstawą łączącą społeczność Głuchych, pisanych wielką literą [G], jest Polski Język Migowy (PJM), na którego rolę kulturotwórczą wskazują wyżej wymienione badaczki. Pełni on rolę zarówno języka komunikacji, jak i nośnika kultury. Według Fundacji Rozwoju Integracji Społecznej, do Kultury Głuchych należą osoby niesłyszące, dla których PJM jest pierwszym językiem, ale również osoby słyszące posiadające Głuchych rodziców, którzy nauczyli ich języka migowego, tak zwanego CODA (ang. *Child of Deaf Adult*). Należy zaznaczyć, że osoby Głuche mogą posługiwać się również mową werbalną, a także korzystać z protez słuchowych, to znaczy aparatów słuchowych oraz implantów ślimakowych, jednak pod warunkiem, że posługują się językiem wizualnym. Kultura Głuchych stanowi unikalny system wartości, norm i zwyczajów, kształtowany przez wspólne doświadczenia i historię. Jej człon-

kowie identyfikują się z językiem migowym i postrzegają głuchotę nie jako niepełnosprawność, ale jako różnicę kulturową. Krzywdzące jest również nazywanie osób Głuchych głuchoniemymi, ponieważ słowo [niema] według *Słownika języka polskiego* (Wydawnictwo PWN) oznacza osobę niemówiącą na skutek kalectwa.

Osoby Głuche komunikują się za pomocą Polskiego Języka Migowego (PJM), lecz żyją w społeczeństwie, w którym dominującą większość stanowią osoby słyszące. Z tego względu niezwykle istotna jest dwumodalna edukacja dwujęzyczna, która wykorzystuje zarówno język polski, jak i PJM, traktując je jako równorzędne systemy językowe. Warunkiem wdrożenia takiego modelu edukacji jest wczesne wprowadzenie dziecka w świat języka migowego przez rodziców oraz zapewnienie dziecku i jego rodzinie uczestnictwa w programie Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka, z uwzględnieniem edukacji dwujęzycznej. Ważne jest wsparcie dziecka od pierwszych chwil od diagnozy, ponieważ właśnie w młodym wieku neuroplastyczność mózgu pozwala na najbardziej efektywne przyswajanie wiedzy – tu: systemu komunikacji. Według Kotowicz (2018), migowe gaworzenie podobne jest do tego, które zauważamy w języku fonicznym, natomiast u Jakoniuk-Diallo i Rożek (2021) czytamy, iż dzieci około pierwszego roku życia zaczynają wykorzystywać pierwsze znaki z języka migowego wówczas, kiedy dzieci słyszące wypowiadają pierwsze słowa w języku fonicznym. Decyzja o wyborze ścieżki edukacyjnej w postaci dwumodalnej edukacji dwujęzycznej oznacza uznanie PJM za pełnoprawny język dziecka, podczas gdy język polski traktowany jest jako język obcy, niezbędny do komunikacji ze środowiskiem słyszącym. Badania wskazują, że dzieci od urodzenia są zdolne do przyswajania dwóch języków jednocześnie, w tym języka migowego jako języka naturalnego.

Poczucie wspólnoty oraz podobieństwo między jej członkami stanowi fundament grupy społecznej. W przypadku osób Głuchych, jak wyżej wspomniano, kluczową rolę odgrywa znajomość Polskiego Języka Migowego (PJM) oraz identyfikacja z kulturą Głuchych. Jednakże, nie każda osoba z uszkodzonym słuchem czuje się częścią tej społeczności. O przynależności do kultury Głuchych decyduje głębokie poczucie przynależności, które często kształtuje się poprzez wczesny kontakt z językiem migowym i kulturą Głuchych. Silna tożsamość kulturowa Głuchych prowadzi do powstawania wyraźnych różnic w postrzeganiu świata między osobami słyszącymi a Głuchymi. Pieniążek i Dankiewicz (2018) opisują sytuację, w której osoba z prawidłowym słuchem pyta osobę kulturowo Głuchą czy jej zmysł słuchu może ulec poprawie (naprawie), na przykład za pośrednictwem implantu ślimakowego. W tym momencie osoba Głucha może odebrać pytanie to jako nie na miejscu oraz uznać daną osobę za opresyjną wobec jej kultury. Również wewnątrz grupy zaprotezowanie osoby niesłyszącej może zostać uznane

za krok przeciw społeczności, a Głuchy może zostać z niej wykluczony. Nie stanowi to jednak reguły. Przynależność do społeczności Głuchych nie jest jednorodna ze względu na to, że oprócz znajomości PJM, istotne są również indywidualne doświadczenia, wartości i przekonania jej członków.

Według Szczepanowskiego (1999), głuchota istotnie łączy się z tożsamością środowiskową. Natomiast Podgórska-Jachnik (2007) wskazuje na element wsparcia społecznego, a jej obserwacje wykazały, że osoby z niepełnosprawnością słuchu chcą często znaleźć wsparcie wśród innych zmagających się z tym samym problemem. Padden (2000) opisuje Głuchych jako:

grupę ludzi, którzy żyją w określonym miejscu, podzielają wspólne cele jako jej członkowie, i na różne sposoby dążą do ich osiągnięcia. Do społeczności głuchych mogą należeć osoby, które nie są Głuche, ale które aktywnie wspierają cele społeczności i pracują z ludźmi Głuchymi w celu ich osiągnięcia (Padden, 2000, s. 345).

Nie istnieje jednolita i uniwersalna kultura Głuchych. Jest natomiast charakterystyczna wśród różnych narodowości, w związku z czym występuje wiele Głuchych kultur. Dunaj (2015) pisze, że badania w tym zakresie opierają się na historycznym i kulturowym wymiarze funkcjonowania głuchych wspólnot, z uwzględnieniem innych czynników, takich jak wiek czy płeć. Podejście to wskazuje, że niezwykle istotna jest jednostka jako członek społeczności. Ladd (2003) w kontekście społeczności Głuchych użył terminu *Deafhood*, które miało na celu wyzbycie się przez słyszących uprzedzeń wobec głuchoty w kontekście niepełnosprawności. Koncepcję *Deafhood* ilustruje wypowiedź Kusters:

[d]eafhood jest koncepcją otwartą, mającą swój esencjalistyczny rdzeń, którym jest przekonanie, że nauka języka migowego i związana z tym wiedza pochodząca od głuchych i socjalizacja pośród głuchych powinny być dostępne i pożądane przez każdą głuchą osobę (Kusters, 2013, s. 157).

Wewnątrz społeczności Głuchych w Polsce i za granicą istnieje pojęcie „ŚWIAT-GŁUCHY”. Termin ten funkcjonuje w języku migowym i odnosi się do unikalnej kultury oraz doświadczenia osób niesłyszących, w przeciwieństwie do terminu „kultura”, pochodzącego z języka fonicznego. Znak słowa „świat”, w tym pojęciu „ŚWIAT-GŁUCHY” ma według Bahan (1994) aspekt jakościowy i świadczy o sposobie działania oraz funkcjonowania społeczności. „ŚWIAT-GŁUCHY” stanowi przestrzeń, w której najważniejsze jest doświadczenie bycia Głuchym, uznawane jako element wspólny dla wszystkich jego członków – to wspólnota, w której osoby Głuche czują się akceptowane i zrozumiane.

W związku z tym, że wspólnota Głuchych skupiona jest na języku opartym na zmyśle wzroku, można stwierdzić, że jest to społeczność translokalna.

Wspólnoty Głuchych z różnych krajów posiadają wspólny mianownik, jakim jest przewaga wzroku, ruchu rąk oraz mimiki w komunikacji. Zdaniem Hauland (2008):

Wspólnotę Głuchych charakteryzuje rozproszona translokalność, jej członkowie mogą żyć geograficznie bardzo oddaleni od siebie (...). Wielu myli współdzielenie kultury ze współdzieleniem miejsca i to może wyjaśniać, dlaczego ludzie nieobeznani ze wspólnotami Głuchych mają trudności z uwierzeniem w to, że ludzie Głusi tworzą kulturę i wspólnoty (Hauland, 2008, s. 119).

Vogel (2002) natomiast wymienił cechy charakterystyczne dla Kultury Głuchych, stanowiące wspólny mianownik dla jej członków, którymi są:

- płynna komunikacja pomiędzy jej członkami w języku migowym;
- wspólne przeżycia i doświadczenia Głuchych w szkołach, rodzinach i społeczeństwie;
- przekazywanie tożsamości Głuchych z pokolenia na pokolenie;
- historyczny rozwój społeczności Głuchych;
- zwyczaje i dowcipy opowiadające o życiu niesłyszących osób;
- międzynarodowe doświadczenia i przeżycia Głuchych.

W dalszej części artykułu skupiono się na dwóch grupach Głuchych: społeczności kulturowej Głuchych w Polsce oraz w Niemczech.

Głusi w Polsce

Badania Dunaj (2015) ukazują, że w Polsce społeczność Głuchych wykazuje tendencje urbanizacyjne, a model funkcjonowania tej społeczności odpowiada społeczeństwu zindustrializowanemu. Wskazuje na to fakt, że nawet Głusi członkowie pochodzący z obszarów wiejskich spotykają się w miastach. Badaczka podaje, że to właśnie w dużym mieście istnieje większe prawdopodobieństwo spotkania Głuchego. Koncentracja życia społecznego w społeczności tej w miastach może być związana z dostępem do edukacji, zatrudnienia oraz specjalistycznych usług. Wynika to również między innymi z faktu, iż większość klubów i stowarzyszeń zrzeszających osoby Głuche znajduje się w centralnych ośrodkach w województwach. Takie kluby to na przykład Klub Głuchych Mam, czy Wielkopolski Klub Sportowy Głuchych.

W Polsce prężnie funkcjonuje Polski Związek Głuchych, będący członkiem Światowej Federacji Głuchych oraz Europejskiej Unii Głuchych. Związek ten prowadzi wiele akcji promujących między innymi dostępność dla osób z uszkodzonym słuchem, a także wiele działań pomocowych, ankietyzacji i projektów, jak na przykład Zrzutka na Pomoc Głuchym Ukraińcom, czy projekt „Strażnicy Dostępności”, którego celem było wzmocnienie potencjału

instytucjonalnego oraz eksperckiego 12 organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami, do prowadzenia monitoringu w zakresie tworzenia i stosowania przepisów prawa regulującego obowiązki związane ze stosowaniem zasad dostępności. Ponadto, obecnie realizowane są projekty: „Włączenie wyłączonej – aktywne instrumenty wsparcia osób niepełnosprawnych na rynku pracy”, „Cicha kultura – edukacja, nauka i rozwój”, „FE dla dostępności” oraz „Głucha młodzież solidarna w działaniu”. Inicjatywą kierowaną przez tę organizację jest czasopismo „Świat Ciszy”, którym zajmują się głównie osoby Głuche, którego są też odbiorcami. Portal prowadzony przez PZG jest również miejscem w Sieci, gdzie członkowie społeczności mogą szukać ciekawych ofert pracy dla osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, a także znaleźć miejsca w swojej okolicy, w jakich otrzymają pomoc, to jest poradnie logopedyczne, czy ośrodki rehabilitacyjne. Polski Związek Głuchych i Placówka Kształcenia Ustawicznego Migaj Naturalnie prowadzą działalność na terenie całej Polski, organizując kursy PJM.

Kolejnym miejscem zrzeszającym osoby Głuche, ale również głuche, słabosłyszące i słyszące jest Fundacja Świat Głuchych. Organizuje wiele ciekawych spotkań, zarówno stacjonarnych, jak i prowadzonych w formie on-line, a także za pośrednictwem Centrum Rozwoju Głuchych pomaga osobom z uszkodzonym słuchem zdobyć zawód lub poszerzać kwalifikacje. Za pośrednictwem portalu internetowego, na którym zamieszczone jest wiele interesujących artykułów, wywiadów i webinarów, można rozwijać swoją wiedzę związaną z funkcjonowaniem Głuchego Świata.

Towarzystwa i stowarzyszenia Głuchych mają w Polsce bardzo długą historię, sięgającą II połowy XIX wieku. Mówi o tym w swoim wykładzie prof. dr hab. Bogdan Szczepankowski, w którym wyróżnia wiele organizacji działających na przestrzeni minionych lat. Wymienia wśród nich: Warszawski Klub Sportowy Głuchoniemych, Związek Żydowskich Głuchoniemych Rzeczypospolitej Polskiej, Polsko-Katolickie Towarzystwo Głuchoniemych w Poznaniu, czy Polski Związek Towarzystw Głuchoniemych.

Głusi w Niemczech

Prowadząc rozważania na temat społeczności Głuchych, warto wyjść poza granicę własnego kraju i zająć się również Kulturą Głuchych za granicą, a w przypadku tego artykułu – Głuchymi w Niemczech. Według statystyk opublikowanych przez Radtke w 2022 roku, liczba osób głuchych w Niemczech w roku 2021 wynosiła 29 780. Sercem kulturowo-językowej mniejszości w krajach niemieckojęzycznych, takich jak Szwajcaria czy Niemcy, jest dla Głuchych obywateli wizualny język migowy. W niemieckojęzycznej części

Szwajcarii stosuje się niemiecko-szwajcarski język migowy (DSGS, ger. die *Deutschschweizerische Gebärdensprache*), który podzielony jest na 5 dialektów, to znaczy zuryski, bazylejski, berneński, lucerński oraz dialekt ST. Galler. Są one używane w zależności od regionu oraz szkoły dla Głuchych. Szwajcaria posiada również dwa kolejne warianty języka migowego, czyli francuski oraz włoski język migowy. W Niemczech dominuje natomiast Niemiecki Język Migowy (DGS), który został uznany językiem w 2002 roku.

W Niemczech Głusi uczęszczają zazwyczaj do szkół dla niesłyszących, gdzie wzajemnie się poznają, nawiązują relacje i zawierają znajomości na całe życie. Jednakże, pomimo integracji społeczności Głuchych, jej członkowie, podobnie jak w innych krajach, czują się dyskryminowani. Głusi aktywiści w Niemczech walczą z audytyzmem, będącym postawą uprzywilejowującą osoby słyszące i dewaluującą kulturę Głuchych. Zjawisko audytyzmu widoczne jest między innymi właśnie w niektórych szkołach, gdzie dzieci Głuche zmuszane są do nauki języka mówionego. Brak dostępu do tłumaczy języka migowego w szkołach jest często rzeczywistością osób niesłyszących, wychowujących się w słyszących rodzinach. Ponadto, niewiele wydarzeń kulturalnych jest tłumaczonych na język migowy, co wyklucza z życia kulturalnego osoby Głuche, nieposługujące się pisaniem językiem niemieckim lub nieczytające z ruchu warg. Z wymienionych względów społeczność Głuchych w Niemczech samodzielnie podejmuje inicjatywy mające na celu zrzeszanie swoich członków, a także ułatwienie ich życia w słyszącym społeczeństwie, poprzez ułatwienie dostępu do wiedzy czy wydarzeń kulturalnych. Takimi wydarzeniami są między innymi Niemieckie Dni Kultury dla Głuchych, Miśtrzostwa Sportowe Głuchych lub ViFest, czyli festiwal dla mówców migowych. W Niemczech powstaje wiele ciekawych inicjatyw, jak na przykład grupa „Shut Up and Sign_Speak”, która stworzyła pokaz łączący słyszących i Głuchych artystów, a także inicjatywa „Deaf Performance Now”, krytykująca trend tłumaczenia wydarzeń muzycznych, w którym nie uwzględnia się Głuchych tłumaczy i artystów. Organizatorzy wzywają do częstszej obecności artystów z uszkodzonym słuchem w wydarzeniach muzycznych. Jedną ze znanych postaci walczących z audytyzmem jest Silvia Gegenfurtner, która prowadzi warsztaty krytyczne wobec kultury dominacji słuchu. Niemiecka społeczność Głuchych wydaje własne czasopismo „Deutsche Gehörlosenzeitung”, przeznaczone dla osób niesłyszących. Autorzy magazynu podkreślają międzypokoleniowość przedstawianych treści, a także zaznaczają, że ich publikacje nie są przeznaczone jedynie dla Głuchych, ale również dla tłumaczy, nauczycieli i pracowników socjalnych, którzy na co dzień wspierają osoby z zaburzeniem słuchu. Czasopismo opisywane jest jako lustro społeczności języka migowego. Kultura Głuchych w Polsce oraz u zachodnich sąsiadów ma wiele wspólnych mianowników. Również w Niemczech działa Niemiec-

kie Stowarzyszenie Głuchych (Deutsche Gehörlosen-Bund E.V.), którego polskim odpowiednikiem jest wyżej wspomniany Polski Związek Głuchych. Stowarzyszenie organizuje wiele akcji charytatywnych, szkoleń i wydarzeń, jak na przykład wsparcie dla niesłyszących uchodźców z Ukrainy, czy działania mające na celu organizację większej dostępności komunikacyjnej między innymi w miejscach użyteczności publicznej.

Głusi jako społeczność kolektywistyczna

Z powyższej analizy literatury wyraźnie wyłania się obraz grupy osób identyfikujących się z własnym językiem i własnymi przekonaniami. Głusi tworzą społeczność zupełnie odrębną od słyszącej części społeczeństwa. Hofstede (2011) wskazał 6 wymiarów kultur, a wśród nich indywidualizm oraz kolektywizm. O kolektywizmie kultury świadczy to, że najważniejsze w społeczności jest poczucie przynależności, a jej członek dba o dobro wszystkich. Członkowie społeczności kolektywistycznych od momentu urodzenia należą do ścisłych i silnych grup. Osoby czujące przynależność do społeczności są lojalne, a w zamian zapewniana jest im opieka. Indywidualizm natomiast cechują luźne relacje między członkami grupy, którzy przedkładają dobro własne nad dobro wspólne. O wymiarze danej kultury świadczy wskaźnik indywidualizmu. Jeśli jest on niski, można powiedzieć o danej kulturze jako o kolektywnej. O niskim stopniu indywidualizmu świadczą między innymi:

- wielopokoleniowość;
- rozumowanie oparte na wspólnotcie, „MY”;
- skupienie na relacjach międzyludzkich;
- przedkładanie interesu społeczności nad interes jednostki;
- prowadzenie życia towarzyskiego w miejscach publicznych;
- pozyskiwanie informacji od znajomych i rodziny, zamiast z ogólnodostępnych mediów;
- konsekwencje związane z wykroczeniem przeciwko społeczności, objawiające się wstydem na tle grupy.

Wszystkie wymienione cechy kolektywistyczne odnoszą się do opisywanej powyżej Kultury Głuchych. Zarówno w Polsce, jak i w Niemczech Głuchych cechuje przekazywanie tożsamości z pokolenia na pokolenie, niezależnie od stopnia niepełnosprawności słuchu, tak jak u słyszących dzieci niesłyszących rodziców. Osoby Głuche dbają o dobro wszystkich członków, szerząc świadomość na temat funkcjonowania Głuchych oraz ich potrzeb, zarówno wewnątrz, jak i poza zamkniętą społecznością, aby zapewnić swoim członkom lepsze życie i opiekę. To grupa jest tutaj najważniejsza, a świadczy o tym liczba stowarzyszeń zrzeszających Głuchych, stworzonych po to, aby nie

czuli się osamotnieni. Osoby Głuche często spotykają się w miastach, w miejscach pozwalających im na swobodną komunikację oraz takich, w których mogą poczuć się, jak „wśród swoich”. Ze względu na ograniczony dostęp do kultury masowej, osoby Głuche nie zawsze mogą liczyć na możliwość pozyskania informacji o świecie z ogólnodostępnych mediów. Wiedza dotycząca codziennych wydarzeń jest im przekazywana dzięki kontaktom rodzinnym i towarzyskim, a także dzięki mediom przystosowanym do ich potrzeb, jak portale społecznościowe oraz czasopisma dla Głuchych. Kolejnym aspektem świadczącym o kolektywizmie Głuchych jest fakt, że osoby o innych poglądach na niepełnosprawność słuchu nie są akceptowane jako członkowie społeczności, nawet jeżeli same nie słyszą. To samo dotyczy części osób głuchych nieposługujących się językiem migowym. Stowarzyszenia i organizacje Głuchych oferują szkolenia i kursy, pozwalając na nabycie niezbędnych umiejętności. Wszystkie powyższe cechy świadczą nie tylko o kolektywizmie, ale również o posiadaniu przez Głuchych własnej, odrębnej i niezwykle interesującej tożsamości.

Zakończenie

Społeczności Głuchych na całym świecie charakteryzują się bogactwem pod względem językowym (w szczególności w kontekście liczby języków wizualnych) i kulturowym. Z pomocą języka migowego Głusi tworzą silne więzi i rozwijają swoją społeczność. W różnych krajach, w ramach działalności społeczności Głuchych, powstają liczne inicjatywy, których celem jest wspieranie członków oraz przeciwdziałanie dyskryminacji. Głusi nie zgadzają się na postrzeganie ich jako niepełnosprawnych nie tylko w Polsce, ale i w większości państw świata. Wyraźnie zaznaczają swoją wyjątkowość oraz odrębność językową i kulturową, dzięki czemu tworzą własną przestrzeń do życia i rozwoju. Osoby Głuche w Polsce postrzegają siebie jako członków mniejszości językowej. Ich społeczność jest odrębna i kolektywistyczna. Co najważniejsze – Głusi posiadają własną tożsamość kulturową.

Wkład autorów

Autor deklaruje samodzielny wkład w powstanie pracy.

REFERENCES

Opracowania

- Bahan, B. (1994). *Comment on Turner*. Sign Language Studies, 84(3), 241-249
- Bauman, Z. (1994). *Dwa szkice o moralności ponowoczesnej*. Warszawa: Instytut Kultury
- Czajkowska-Kisil, M. (2006). *Dwujęzyczne nauczanie głuchych w Polsce*. Warszawa: Instytut Głuchoniemych, Instytut Polskiego Języka Migowego, Szkoła specjalna 4
- Dunaj, M. (2015). *GŁUCHY-ŚWIAT. Głuchota w perspektywie antropologii zaangażowanej*. Łódź: Wydział Filozoficzno-Historyczny Uniwersytetu Łódzkiego
- Dunaj, M. (2016). *W stronę edukacji dwujęzycznej dzieci głuchych w Polsce. Co wiemy? Czego nie wiemy? Co należy zrobić?* Łódź: Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki
- Gajda, J. (2003). *Antropologia kulturowa. Cz. 1: Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek
- Hauland, H. (2008). *Sound and Belonging: What is a Community?* W: H-D.L. Bauman (red.), *Open your eyes: deaf studies talking* (ss. 11-123). Minneapolis: University of Minnesota Press
- Hofstede, G. (2011). *Kultury i organizacje: zaprogramowanie umysłu*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne
- Imiołczyk, B. (2020). *Osoby głuche w Polsce 2020. Wyzwania i rekomendacje. Raport komisji ekspertów ds. osób głuchych*. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
- Jakoniuk-Diallo, A., Rożek, A. (2021). *Polski język migowy w doświadczeniach osób niesłyszących, ich rodziców i rehabilitantów*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM
- Kotowicz, J. (2018). *Dwujęzyczność migowo-pisana dzieci głuchych. Komunikacja i procesy poznawcze*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego
- Kusters, A., Meulder, M. De (2013). *Understanding Deafhood: in search of its meanings*. American Annals of Deaf, 157(5), 428-438
- Kwaśniewski, K. (1987). *Tożsamość kulturowa*. W: Z. Staszczak (red.), *Słownik etnologiczny: terminy ogólne* (ss. 351-353). Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe
- Ladd, Paddy (2003). *Understanding Deaf Culture: In Search of Deafhood*. Clevdon, Buffalo, Toronto, Sydney: Multilingual Matters Ltd.
- Ladd, Paddy (2005). *Deafhood: A concept stressing possibilities, not deficits*. Scandinavian Journal of Public Health, 33, 12-17
- Nikitorowicz, J. 2003, *Typy tożsamości człowieka w społeczeństwie zróżnicowanym kulturowo*. Chowanna 1, 50-66
- Padden, C. (2000/1991). *The Deaf community and the Culture of Deaf people*. W: M. Adams, W. Blumenfeld, C. Castaneda, H.W. Hackman, M.L. Peters (red.), *Readings for diversity and social justice* (ss. 343-351). New York
- Podgórska-Jachnik, D. (2007). *Głusi wśród słyszących – głusi wśród Głuchych. Problemy integracji społecznej osób z uszkodzonym słuchem w aspekcie tożsamościowym*. W: E. Woźnicka (red.), *Tożsamość społeczno-kulturowa głuchych* (ss. 11-22). Łódź: Polski Związek Głuchych, Oddział Łódzki
- Szczepankowski, B. (1999). *Niesłyszący – głusi – głuchoniemi*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
- Tomaszewski, P. (2005). *Mówić czy migać? Prawo dziecka głuchego do wychowania dwujęzycznego*. W: D. Gorajewska (red.), *Spółczesność równych szans. Tendencje i kierunki zmian* (ss. 113-124). Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji
- Tomaszewski, P. (2005). *Rola wychowania dwujęzycznego w procesie depatologizacji głuchoty*. Polskie Forum Psychologiczne, 10, 2, 174-190

- Tomaszewski, P., Krzysztofiak, P., Moroń, E. (2019). *From Sign Language to Spoken Language? A New Discourse of Language Development in Deaf Children*. *Psychology of Language and Communication*, 23(1), 48-84
- Tylor, E.B. (1871). *Primitive Culture*. Cambridge: Cambridge University Press

Źródła internetowe

- Deutscher Gehörlosen-Bund e.V. [online], Deutscher Gehörlosen-Bund e.V. [dostęp: 4.05.2023]. Dostępny w: <https://www.gehoerlosen-bund.de/>
- Gehörlos, taub, schwerhörig: Hörbehinderungen [online], EnableMe Schweiz, [dostęp: 4.05.2023]. Dostępny w: https://www.enableme.ch/de/behinderungen/horbehinderungen-686?gclid=CjwKCAjwjMiiBhA4EiwAZe6jQzyy9H-jEcx_z6_c2jMGpjP45L-WxFNFfJJ--fnL2wK2e2ltPAHxqjxoCRyQQAvD_BwE
- Historia stowarzyszeń głuchych w Polsce – Świat Głuchych [online], Świat Głuchych, [dostęp: 4.05.2023]. Dostępny w: <https://swiatgluchych.pl/video/historia-stowarzyszen-gluchych-w-polsce/>
- Irsiak, A. (2015). *Edukacja dwujęzyczna dla rozwoju językowego dzieci Głuchych w kontekście założeń edukacji międzykulturowej*. *Forum Oświatowe*, 27(1), 29-42, Pobrane z: <http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/284>
- Pieniążek, S., Dankiewicz, M. (2018). *Analiza tożsamości kulturowej Głuchych*. *Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio*, 34(2), 429-448. Pobrano z <https://fidesetratio.com.pl/ojs/index.php/FetR/article/view/566>
- Schwerhörige und Menschen mit Sprach – oder Sprechstörungen – Anzahl in Deutschland bis 2021 | Statista [online], (bez daty). Statista, [dostęp: 4.05.2023]. Dostępny w: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/247950/umfrage/anzahl-der-schwerhoerigen-in-deutschland-nach-art-der-behinderung/>
- Strażnicy dostępności – Polski Związek Głuchych Zarząd Główny [online], Polski Związek Głuchych Zarząd Główny, [dostęp: 4.05.2023]. Dostępny w: <https://www.pzg.org.pl/straznicy-dostepnosci-2/>
- Taub [online], Diversity Arts Culture, [dostęp: 4.05.2023]. Dostępny w: <https://diversity-arts-culture.berlin/woerterbuch/taub>
- Vogel, H. (2002). *Kultur und Soziologie der Gehörlosen: Die umgebende Kultur und die Gehörlosenkultur*, Hamburg, Quelle: www.kugg.de (Website der KuGG e.V.)
- Wprowadzenie do Kultury Głuchych [online] (bez daty), [dostęp: 4.05.2023]. Dostępny w: <http://fris.sektor3.wroclaw.pl/index.php/wprowadzenie-do-kultury-gluchych/>